

Základní škola Pardubice-Polabiny, npor. Eliáše 344

adresa ●●●▶ npor. Eliáše 344, 530 09 Pardubice | web ●●●▶ ZSPOL3.CZ

e-mail ●●●▶ ZSPOL3@ZSPOL3.CZ | elektronická podatelna ●●●▶ PODATELNA@ZSPOL3.CZ

telefon ●●●▶ 464 629 941 | účet ●●●▶ 9701526524/0600 | ič ●●●▶ 601 59 022

PROGRAM PROTI ŠIKANĚ

**ZÁKLADNÍ ŠKOLA
PARDUBICE-POLABINY 3
NPOR. ELIÁŠE 344**

Tento program byl vypracován na základě **Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č.j. 24 246/2008-6**, **Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j.: 20 006/2007-51**. Dále podle **Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č.j.: 21291/2010-28**, které nahrazuje stávající **Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže č. j.: 20 006/2007-51**, a dále podle **Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)**, který nahrazuje původní **Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č.j. 22294/2013-1**.

Předmět

Program proti šikanování slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole, zaměřuje se především na prevenci šikanování mezi žáky, ale i na šikanování učitelů, dále pak ukazuje postupy řešení šikanování. Je určen všem pedagogickým pracovníkům školy, dále pak nepedagogickým pracovníkům, rodičům a žákům.

Tento program je nedílnou součástí primární prevence rizikového chování ve škole a Preventivního programu školy.

Vymezení základních pojmů

Šikanování

Za šikanování je považováno jakékoliv záměrné a vědomé chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků nebo pedagoga. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků nebo pedagogovi, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Podoby šikanování jsou:

1. přímá podoba šikany:

- fyzické útoky v podobě bití,
- vydírání,
- loupeže,
- poškozování věcí,
- slovní útoky v podobě nadávek,
- pomluvy,
- vyhrožování,
- ponižování,
- sexuální obtěžování až zneužívání,
- kyberšikana prostřednictvím elektronické komunikace (útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, sociálních sítí, vyvěšování urážlivých materiálů na sociálních sítích apod.).

2. nepřímá podoba šikany

- demonstrativní přehlížení,
- ignorování žáka či žáků.

Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kybershikana, děje se pomocí ICT technologií).

Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).

Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků

Škola má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením **§ 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů**, jsou školy povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z toho důvodu musí pedagogický pracovník šikanování předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc. Podle **§ 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů** ručí ředitel školy i za ochranu, bezpečnost a zdraví svých zaměstnanců, tudíž i za prevenci proti šikaně zaměřené na učitele. Touto situací se nově zabývá **Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)**.

1. Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků i učitelů naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů) vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221-224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204) apod.
2. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřizování (§166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

3. Ředitel školy odpovídá za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Vychází přitom z komplexního pojetí preventivní strategie, která je ve smyslu Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 20 006/2007-51 součástí Školní preventivní strategie.

Prevence proti šikanování

Základem prevence šikanování a násilí ve škole je Školní vzdělávací program „Ve třech se to lépe táhne“, který podporuje pozitivní vzájemné vztahy mezi žáky (i mezi žáky a učiteli) a usiluje o vytváření bezpečného prostředí školy a Preventivní program školy „Ve třech to zvládneme “ .

Úkoly pracovníků školy

Ředitel školy:

- odpovídá za tvorbu a realizaci Programu proti šikaně
- zajistí doplňování školní knihovny o literaturu týkající se rizikového chování žáků
- zajistí, aby pedagogičtí pracovníci, žáci, a rodiče byli seznámeni s negativními důsledky šikanování
- zajistí vzdělávání pracovníků v oblasti šikanování a rizikového chování obecně
- je odpovědný za vyšetření podezření na šikanování, pokud oznámení učiní rodiče, jiný pedagog, apod.
- je odpovědný za oznámení případu, pokud naplnil skutkovou podstatu trestného činu Policii ČR

Zástupce ředitele školy:

- spolupracuje se školním metodikem prevence a třídním učitelem při řešení krizových situací (šikanující chování)

Školní metodik prevence a výchovný poradce:

- připravuje a koordinuje tvorbu plánu proti šikanování
- spolupracuje s třídními učiteli a vedením školy při řešení krizových situací
- spolupracuje s okresním metodikem prevence, Policií ČR a orgány sociálně právní ochrany dítěte
- koordinuje práci se žáky v oblasti prevence rizikového chování

Třídní učitelé:

- prokazatelně seznámí žáky a rodiče s Programem proti šikanování
- na začátku školního roku informují žáky a rodiče na koho se obrátit při problémech
- oznámí projevy rizikového chování ve třídě metodiku prevence nebo výchovnému poradci
- spolupracuje při jejich řešení

- v průběhu roku na třídnických hodinách diskutují s žáky o slušném chování a pozitivních mezilidských vztazích

Všichni pedagogičtí pracovníci:

- rozvíjejí pozitivní mezilidské vztahy
- v kritických situacích dají jasně najevo, že špatné chování nelze tolerovat
- nejsou lhostejní k projevům agresivity
- řeší okamžitě projevy rizikového chování (ve spolupráci s třídním učitelem, metodikem prevence a výchovným poradcem)
- orientují se v problematice rizikového chování, především šikanování
- podporují solidaritu a toleranci,
- posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt
- vykonávají v souladu s pracovním řádem dohled nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním. Především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.
- vedou důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka, pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.

Informovanost pedagogických pracovníků

Je důležitá informovanost pedagogických pracovníků, rodičů i žáků o problematice šikanování, a vzdělávání pedagogů a metodika prevence v problematice šikany. Pedagogičtí pracovníci by se měli vzdělávat v akreditovaných kurzech k problematice šikanování podle plánu DVPP školy.

Systém úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně

Zpracování uceleného systému úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně a jejich postupné zapracování do dokumentů školy

Školní řád

Zpracování prevence proti šikanování do školního řádu a dodržování školního řádu.

Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany spolupracovat s institucemi:

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- v resortu zdravotnictví – s pediatrií a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence

Krizová telefonní linka

Základní škola Pardubice-Polabiny, npor. Eliáše 344

adresa ●●●▶ npor. Eliáše 344, 530 09 Pardubice | web ●●●▶ ZSPOL3.CZ

e-mail ●●●▶ ZSPOL3@ZSPOL3.CZ | elektronická podatelna ●●●▶ PODATELNA@ZSPOL3.CZ

telefon ●●●▶ 464 629 941 | účet ●●●▶ 9701526524/0600 | ič ●●●▶ 601 59 022

Školní metodik prevence informuje o krizových telefonních linkách k šikaně pro učitele, žáky a jejich rodiče - Linka bezpečí - **116 111**

Linka pro rodinu a školu – **116 000**

Linka první psychické pomoci - **116 123**

Internetový portál – **minimalizacesikany.cz**

Krizový plán a postupy řešení šikanování

Postup pedagogického pracovníka a ředitele školy

Postup pedagogického pracovníka

1. Informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, zajistí bezpečnost tohoto žáka, informuje ihned metodika prevence a výchovného poradce, kteří zahájí okamžitě vyšetřování šikany, informuje ředitele školy.
2. Má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, zajistí bezpečnost tohoto žáka, informuje ihned metodika prevence a výchovného poradce, kteří zahájí okamžitě vyšetřování šikany, informuje ředitele školy.
3. V případě prokázání projevů šikany neprodleně informuje VP a MP ředitele školy.
4. Vždy jsou informováni rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže (VP, MP, TU).
5. TU svolá schůzku rodičů a informuje i ostatní rodiče, že byla šetřena ve třídě šikana.
6. Následuje práce se třídou, agresorem a obětí.
5. TU navrhne v pedagogické radě potrestání agresorů.

Postup ředitele školy

1. Přijme informaci o šikanování (pedagogický pracovník, rodič, žák)
2. Rozhodne, zda škola zvládne řešit šikanu vlastními silami nebo zda škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a Policií ČR.
3. V případě prokázaných projevů šikany jmenuje pracovníky, kteří se budou podílet na vyšetřování šikany dle jeho pokynů
4. Zajistí informování dotčených rodičů o vyšetřování šikany nebo sám informuje o výsledcích vyšetřování šikany, které řídí.
5. V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.
6. V mimořádných případech doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu.
7. V mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.
8. Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování

naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění) oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

9. Oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

10. Projedná v pedagogické radě potrestání agresorů.

Vyšetřování šikany

A. Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou):

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětí.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

B. Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

Po každé krizové situaci musí následovat ochranné mechanismy pro všechny, kteří se šikany účastnili, i pro ostatní ve skupině.

Výchovná opatření

1. Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat se souhlasem zákonných zástupců péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

2. Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele.
- Snížení známky z chování.
- Převedení do jiné třídy.

3. Vypracování Individuálního výchovného plánu

4. Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

5. V mimořádných případech se užijí další opatření, které projedná ředitel školy.

Postup rodičů při podezření na šikanování

1. Rodiče informují o podezření na šikanování třídního učitele popřípadě dalšího pedagogického pracovníka, při jehož hodinách nebo dohledu nad žáky k šikaně dochází.
2. Nejsou-li podezření na projevy šikany bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, obrátí se rodiče s informací na ředitele školy.
3. V případech prokazatelných projevů šikany se rodiče přímo obrátí s informací na ředitele školy.
4. Jsou-li rodiče přesvědčeni, že postupuje škola při řešení šikanování nedostatečně, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci. Stížnost lze podat písemně, osobně nebo v elektronické podobě a je možné ji adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI.

Možné příznaky šikanování, které mohou rodiče pozorovat:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná“ projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Spolupráce se specializovanými institucemi a Policií ČR

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- v resortu zdravotnictví – s pediatrií a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),

Dojde-li k závažnějšímu případu šikánování nebo při podezření, že šikánování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění):

- Policie ČR.
- orgán sociálně právní ochrany dítěte

Spolupráce s rodiči

Informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikánování, zajistí bezpečnost tohoto žáka, informuje ihned metodika prevence a výchovného poradce, kteří zahájí okamžitě vyšetřování šikany, informuje ředitele školy.

Při nápravě šikánování pedagogický pracovník spolupracuje:

- s ředitelem školy, školním metodikem prevence, výchovným poradcem a dalšími pedagogickými pracovníky
- s rodinou oběti,
- s rodinou agresora.

Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o šikánování.

Šikana zaměřená na učitele

Specifika šikany zaměřené na učitele

Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že je o narušení jasně definovaných rolí. Žák se dostává do pozice větší moci. V žádném případě by neměl zůstat v této situaci pedagog na tento problém sám. Má ze zákona (§22a školského zákona) právo na ochranu a pomoc stejně tak jako žák.

Prevence šikany učitele

Je zapotřebí, aby škola zajistila bezpečné prostředí a atmosféru důvěry, ve kterém nebude šikana učitele podceňována, ale budou nastaveny mechanismy a postupy k ochraně pedagogů a k účinné prevenci a řešení tohoto chování.

Možnosti případné minimalizace problému šikany učitele:

- důraz na dobré sociální klima, které nepodceňuje možnost šikany učitele, řeší ji a realizuje prevenci, v případě nutnosti intervenci
- podpora ze strany vedení školy – podpora a ocenění práce, podpora atmosféry důvěry, komunikace a spolupráce mezi kolegy
- vypracovaný systém řešení při výskytu šikany učitele, vědomí, jak postupovat, na koho se obrátit
- jasné nastavení a uplatňování pravidel ve třídě, včasná reakce na nedodržování pravidel, využívání dohodnutých postihů,
- učitel zajistí, aby byla výuka srozumitelná, přiměřená, propojená se životem, zajímavá
- podpora všech žáků, podpora silných stránek, provádí zpětnou vazbu
- zachování důstojnosti žáka, nezesměšňování
- včasné reagování na změny chování u žáků
- řešení problémů ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm
- podpora prosociálního a kooperativního chování žáků

Řešení šikany zaměřené na učitele

Při řešení je nutné postupovat stejně jako v čl. 5 tohoto dokumentu. Dále je nutné respektovat tyto zásady:

- oběť by se neměla s touto situací vyrovnávat sama, ale měla by mít podporu svého okolí, kolegů a vedení školy. Je nutno řešit tuto situaci ihned s rodiči, žáky i kolegy.
- Škola by měla mít vypracovaný krizový plán, jak v takové situaci postupovat, jakou roli má při řešení napadený pedagog, vedení, školní poradenské pracoviště. Plán také zahrnuje pokyny pro zajištění bezpečnosti pedagoga i žáků.
- V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem se učitel řídí krizovým plánem, pokud to není možné, zajistí svou bezpečnost i ostatních žáků za pomoci jiného pedagoga, zajistí za pomoci jiného učitele nebo vedení dohled nad ostatními žáky a případně se izoluje agresor.
- V případě zážitku šikany učitele je zapotřebí vyhledat pomoc kolegů, rodiny pod. z důvodu možného traumatu ze stresujícího zážitku, popřípadě vyhledat odbornou pomoc.
- Je potřeba posoudit sociální vztahy ve třídě a nastavit odpovídající řešení
- Škola zajistí pro třídu intervenční program za účelem znovunastolení bezpečnosti ve třídě

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpůsobovací konflikty nejsou vzácností!)

Přímé znaky šikanování mohou být

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Stádia šikanování

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“

legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.

Motto: Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka. Třetí stadium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

Michal Kolář

Vypracovala : Mgr. Lenka Jírková, metodik prevence

Schválil : Mgr. František Němec, ředitel školy